

ASPECTE ALE ACTIVITĂȚII REUNIUNII FEMEILOR ROMÂNE DIN ORADEA REFLECTATE ÎN *TRIBUNA*

În studiul de față, am încercat să prezentăm fondarea și activitatea unei societăți caritabile, educative și politico-naționale, mai puțin cunoscută, din perioada interbelică.

O seamă de intelectuali români, doamne și domni, din Oradea „elita Bihorului de atunci – tot ce avea Bihorul mai bun și mai cu tragere de inimă către mișcarea românească de sub stăpânirea străină”¹ s-au întrunit la 8 iunie 1914, la ora 17.00, „într-o frumoasă zi ... în pitoreasca stațiune balneară care formează podoaba Bihorului și se numește Băile Episcopești”² (azi Băile Felix – n. n.) și au hotărât înființarea unei societăți cu numirea de Reuniunea Femeilor Române din Oradea și județul Bihor.

Actul de fondare a fost semnat în sala restaurantului din Băile Episcopești, fiind prezent și marele luptător bihorean, președintele „Astrei” Bihor, dr. Aurel Lazăr. “La propunerea sa, Adunarea generală alege prin aclamațiune prezidenta ad-hoc pe D-na Aurelia Dr. Pop, (președintă între 1914-1919 și soția primului prefect român al județului Bihor – n.n.); viceprezidente – D-na Vioara Dr. Ciordaș și D-na Elena Horvat; secretară – D-na Maria Babi; casier – D-nul Marcel Jurcă”³. S-au stabilit legături cu societăți omoloage din Arad, Beiuș și Sibiu.

“Statutele Reuniunii au fost înaintate Ministerului Ungar spre aprobare, ceea ce s-a refuzat din motivul, că guvernul maghiar nu vedea cu ochi buni înființarea de societăți românești”⁴. Reacția autorităților e explicabilă, având în vedere că în afara scopului cultural și caritativ Reuniunea avea un pronunțat caracter politico-național.

Piedicii puse de autorități i se adaugă și izbucnirea războiului mondial. Aceste cauze au dus la stagnarea activității Reuniunii.

În primăvara anului 1919, odată cu intrarea armatei române în Oradea, Reuniunea Femeilor Române și-a reînceput activitatea, îngrijind soldații români răniți pe frontul de la Tisa. În gara din Oradea au înființat o cantină care asigură hrana soldaților. “Cele necesare pentru susținerea cantinei erau colectate de prin comunele din județ de membrele Reuniunii”⁵.

În scurt timp Reuniunea se consolidează moral și material. „Ea aranjează o foarte reușită serbare populară românească în parcul Școalei Militare din Oradea”⁶, reușind să adune 20.000 de coroane pe care le investește în ridicarea monumentului eroilor de la Tisa și în sprijinirea Crucii Roșii din Oradea.

Intrarea în legalitate a Reuniunii Femeilor din Oradea se produce la 20 decembrie 1919, odată cu organizarea unei Adunări generale extraordinare. Cu acest prilej are loc alegerea unui nou comitet, prezintă fiind aleasă D-na Elena Horvat (soția protopopului Andrei Horvat). Membrii de onoare sunt: P.S. Sa Dr. Demetriu Radu, episcop unit; P.S. Sa Roman Ciorogariu, vicar episcopal, general Traian Moșoiu cu soția, general Constantinescu cu soția și doctor Aurel Lazăr.

În 1925 se retrage d-na președintă Elena Horvat – aleasă ca președintă de onoare – iar în locul ei ajunge în fruntea Reuniunii o „energică bihoreancă” D-na Veturia Candrea.

¹ Adrian Ganea, *Un sfert de veac 1914-1939, Albumul Jubiliar al R.F.R. din Oradea și împrejurimi*, Editura „R.F.R. din Oradea și împrejurimi”, Tipografia Diecezană Oradea, 1939, p. 20.

² *Ibidem*, p. 21.

³ *Ibidem*, p. 22.

⁴ Aurel Tripon, *Monografia almanah a Crișanei, județul Bihor*, Tipografia Diecezană, Oradea, 1936, p. 86.

⁵ *Ibidem*, p. 87.

⁶ Adrian Ganea, *op. cit.*, p. 33.

Beneficiind de aportul unui spirit organizatoric deosebit Reuniunea și-a sporit averea de la zeci de mii la sute de mii de lei.

Reuniunea aranjează prima serbare a intrării armate române în Oradea și prin acest gest aduce prinosul de recunoștință al Bihorului pentru actul de eliberare națională⁷. Din această sărbătoare Reuniunea și-a făcut o datorie de conștiință organizând-o an de an, cu fast și solemnitate. Se înregistrează, de asemenea, peregrinări anuale la parastasul ce se ținea întru amintirea eroilor români căzuți pe frontul din nord-vestul României.

Deosebită pentru Reuniune era și ziua de “înalță sărbătoare românească, ziua de 1 decembrie”. Un exemplu concludent îl constituie anul 1929, când împreună cu Teatrul de Vest din Oradea și cu concursul întregii elite românești din localitate, organizează un mare festival artistic. A fost invitat tot publicul românesc⁸.

Documentele menționează și alte activități la care participă R.F.R. din Oradea: cadouri făcute reginei Maria cu ocazia încoronării sale la Alba Iulia; principesei Elisabeta a României și Elena a Greciei cu prilejul căsătoriei; sprijinirea orfanilor de război din Oradea; colectarea unei mari sume pentru combaterea tuberculozei; Reuniunea a fost și sprijinitoarea văduvelor lipsite de protecție și ocrotitoare a mai multor bătrâne ajunse neputincioase pe cărările vieții tocmai spre sfârșit.

În 1920 se organizează prima serbare a pomului de Crăciun, pentru îmbrăcarea copiilor săraci și lipsiți de mijloace. Acest sistem se permanentizează în anii următori; sute de copii săraci fiind astfel ajutați.

Astfel în 1922, serbarea s-a ținut în ajunul Crăciunului, în sala Prefecturii în prezența prefectului și a protopopului Andrei Horvat. S-au oferit daruri (haine, ghete, bani) în valoare de 20.000 lei. După serbare au fost vizitate spitalele din localitate, oferindu-se și aici cadouri. A doua zi de Crăciun, Reuniunea a organizat un ceai dansant, la care a participat intelectualitatea românească din localitate. Și această manifestare a avut un caracter caritabil și cultural⁹.

În 1924, serbarea pomului de Crăciun a avut loc la 6 ianuarie, școlarii români săraci împărțindu-li-se cadouri, iar în 8 ianuarie s-a desfășurat ceaiul dansant. Situația se repetă în anii următori, dar începând cu anul 1926 se modifică locul de desfășurare, acesta devenind Cercul Militar și Civil¹⁰, iar din 1928 se percepe o taxă de intrare de 40 lei¹¹.

Pe lângă activitatea pe care o desfășoară în preajma Crăciunului, RFR aranjează serbări de grădină ce se instituie într-o școală de educație morală a tineretului, unde se îndrumă viața acestuia după preceptele morale și creștinești. „Niciodată n-a fost mai mare nevoie de supraveghere a vieții sociale ca și acum, când – după războiul mondial – bate un vânt cosmopolit de desfrâu și dezmăț, ce amenință existența vieții patriarhale atât de înrădăcinată aici în Bihor”¹².

Mai târziu serbările de grădină se transformă în ceaiuri dansante organizate la Prefectura Județului; iar mai târziu la Casa Națională. Valoarea acestor manifestări în plan cultural, a făcut ca ele să intre în spiritul oamenilor și al timpului, să rămână tradiții bine documentate în viața Oradiei¹³.

Alături de ceaiuri dansante an de an la începutul lunii februarie RFR organizează baluri tot cu scop filantropic și moral. Primul a avut loc la 2 februarie 1924, fiind o revelație pentru societatea românească din Oradea. Frumosul și pitorescul costum național purtat cu grație de femeile române a putut fi admirat pentru prima dată de opinia publică orădeană. În

⁷ *Ibidem*, p. 37.

⁸ *Tribuna*, Oradea, nr. 47, 1 decembrie 1929 (an XI), p. 4.

⁹ *Tribuna*, Oradea, nr. 1, 14 ianuarie 1923 (an V), p. 7.

¹⁰ *Tribuna*, Oradea, nr. 51, 19 decembrie 1926 (an VIII), p. 7.

¹¹ *Tribuna*, Oradea, nr. 52, 23 decembrie 1928 (an X), p. 6.

¹² Adrian Ganea, *op. cit.*, p. 51.

¹³ Aurel Tripon, *op. cit.*, p. 87.

afara costumului național, la aceste baluri se cultivă dansurile și gustările românești tradiționale. Exemple concludente în acest sens sunt balurile din 1926¹⁴ și 1927¹⁵ desfășurate în Hala de Comerț.

Tot în vederea popularizării portului românesc bihorean, membre ale RFR au participat la expoziția internațională de agricultură din Cluj, primind „medalia cu diplomă de care poate fi mândru Bihorul”¹⁶.

Ca o dovadă a aprecierii lumii țărănești și pentru a satisface exigențele imperative ale ritmului nou de viață, Reuniunea înființează în Oradea o „Școală țărănească” pentru fetele românce din satele din Bihor. La aceste cursuri au fost prezente circa 30 fete și femei tinere cărora li s-au dat instrucțiuni necesare întreținerii familiei și gospodăriei. Ele au luat contact cu viața culturală a orașului fiind duse la filme și la teatru.

Cu ajutorul acestora Reuniunea a realizat o cameră țărănească în palatul Camerei de agricultură a județului Bihor. Interiorul cuprindea mobilă rustică, țesături originale, covoare lucrate la țară, icoane sfinte, ceramică și lucruri încrustate în lemn.

Programul Reuniunii a format o școală și această școală a fost o realitate incontestabilă a Oradei. A fost un timp, când, singură Reuniunea era puntea unde se întâlneau reprezentanții mișcării național-culturale spre a comanda și dirija. Aceasta cu atât mai mult cu cât „vânturile rele aduceau de peste frontiera maghiară” atitudini de revizionism; „la mișcarea antirevizionistă ce s-a ridicat”, RFR și-a adus o importantă contribuție. În anii 1932-1933 membrele Reuniunii sunt prezente la mitingurile de pe străzile Oradei. Cu acest prilej prezidenta Veturia Candea a rostit un discurs tăios: „În numele RFR din Oradea și împrejurimi, protestez contra revizionismului maghiar și fac atent îndrăznețul premier de la Budapesta, că ar fi un consult să-și revizuiască programul său de guvernământ ... totodată avertizăm pe vecinul de la vest că România are nu numai lei, ci și leoaice”¹⁷.

Ca promotoare ale culturii naționale membrele Reuniunii organizează în 22 aprilie 1923 o grandioasă primire unui grup de scriitori renumiți din Vechiul Regat, în colaborare cu teatrul Regina din Oradea și cu prefectura județului¹⁸.

Pentru sprijinirea acestor inițiative culturale, pentru acțiunile lor filantropice, Reuniunea avea nevoie de resurse materiale. Dacă la început ea adună sume modeste din colecte publice, cu timpul situația ei materială se îmbunătățește considerabil. Femeile Române încep să organizeze serbări de grădină, ceaiuri dansante, baluri costumate, care aduc frumoase rezultate bănești. De exemplu numai la balul din 1 februarie 1927 venitul net înregistrat a fost de 59.755 lei¹⁹. Din sumele strânse, Reuniunea împărțea cu gesturi foarte largi ajutoare celor lipsiți. Spre exemplu la serbarea pomului de Crăciun din 6 ianuarie 1924 ajutoarele oferite se ridicau la suma de 25.000 lei²⁰.

În anul 1933 Reuniunea și-a atins apogeul succesului ce i-a încununat activitatea filantropică de până atunci, deschizând la 1 mai un cămin pentru femeile intelectuale române înaintate în vârstă și lipsite de mijloace materiale. Imobilul îl obțin de la primăria orașului, iar o parte din sumele cheltuite de la prefectură. Căminul avea 12 camere, sufragerie comună, bucătărie, cameră de baie, curte vastă și o grădină²¹.

După 25 de ani de activitate, Reuniunea a încasat 2.605.130 lei din care s-au cheltuit 1.658.083 lei. Soldului rămas în valoare de 947.047 investit în imobile, i se adaugă și suma de 1 milion lei, adică valoarea căminului mai sus menționat.

¹⁴ *Tribuna*, Oradea, nr. 6, 7 februarie 1926 (an VIII), p. 6.

¹⁵ *Tribuna*, Oradea, nr. 7, 13 februarie 1927 (an IX), p. 5.

¹⁶ Adrian Ganea, *Op. cit.*, p. 47.

¹⁷ *Ibidem*, p. 53

¹⁸ *Tribuna*, Oradea, nr.15, 22 aprilie 1923 (an V), p. 4

¹⁹ *Tribuna*, Oradea, nr. 8, 20 februarie 1927 (an IX), p. 7

²⁰ *Tribuna*, Oradea, nr.3, 27 ianuarie 1924 (an VI), p. 7

²¹ Adrian Ganea, *Op. cit.*, p. 63

Toate aceste cifre explică amploarea și diversitatea activității RFR din Oradea.

Această asociație are meritul de a fi unit toate doamnele române intelectuale fără deosebire de confesiune „lucrând fără preget și dezinteresat a ține la nivelul cerut într-un oraș ca Oradea, spiritualitatea femeii române”²².

ALINA PAVEL, DAN PĂCURAR
Universitatea Oradea

ASPECTS OF THE ACTIVITY OF THE ROMANIAN WOMEN'S REUNION FROM ORADEA AS REFLECTED IN *TRIBUNA*

SUMMARY

In the present study we attempted to present the foundation and the activity of a charitable, educational and national-political society from the period between the two world wars: the Romanian Women's Reunion from Oradea. This reunion has the merit of uniting all Romanian intellectual ladies regardless of confession, in an attempt to preserve the spirituality of the Romanian woman to the level required in a city like Oradea.

The value of the cultural manifestation, the dignified position on a rational level and the generosity with which they supervised the charitable activities contributed to their acknowledgement by the people's consciousness as well as the spirit of the time, and to their preservation among the well-documented traditions in the life of the city Oradea.

---

²² Aurel Tripon, *Op. cit.*, p. 88.